

O'ZBEKISTONDA OILA, DAVLAT VA JAMIYAT MUNOSABAT OMILLARI

Eshmurodova Feruza Ulug'bek qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti pedagogika yo'nalishi 2-bosqich talabasi.

ANOTATSIIYA: *mazkur maqolada oilaning mohiyati davlat va jamiyatda tutgan o'rni. Jamiyatdagi vazifalari. Oilada bolaning to'g'ri tarbiyalanishi, ota-onaning masulligi hamda oilaviy munosabatlarning barqarorligi.*

KALIT SO'ZLAR: *oila, jamiyat, tarbiya, ota-ona*

АННОТАЦИЯ: *в данной статье рассматривается сущность семьи её роль в государстве и обществе являются: правильное воспитание детей в семье, ответственность родителей, стабильность семейных отношений.*

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: *семья, общество, образование, родители*

KIRISH

Oila va jamiyat bir-biriga chambarchas bog'liq tushuncha bo'lib, jamiyatning o'zi ham oilalardan tashkil topadi. Oila esa o'z o'rnida jamiyat bag'rida vujudga keladi, rivojlanadi. Ayni paytda oilaning jamiyatda o'z vazifalari mavjud.

Oilaning mohiyati va vazifalari dunyodagi barcha xalqlar uchun bir xildir. Lekin uning tashkil topishi, taraqqiy etishi va oiladagi vazifalarni bajarish jarayonlari har bir xalqda alohida, o'ziga xos xususiyatga ega.

O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida "Oila jamiyatning asosiy bo'g'inidir hamda jamiyat va davlat muhofazisida bo'lish huquqiga ega" deyiladi. Yangi "Oila kodeksi" ga Konstitutsiyamizning 63-modda,

2-qismiga binoan "Nikoh tomonlarning u ixtiyoriy roziligi va teng huquqligiga asoslanadi. Yangi oila BMTning 1948-yil 10-dekabrda qabul qilingan.

O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti Islom Karimov o'zining "O'zbekistonning o'z istiqlol va taraqqiyot yo'li" asarida qayd qilganidek, "bizning davlatimizni ham katta bir oila deb tushunish mumkin va lozim. Bunda o'zaro hurmat va qattiq tartib bo'lmasa, oilaning barcha a'zolari o'z burchlarini ado etmasa, bir-biriga nisbatan ezgulik bilan mehr oqibat ko'rsatmasa, yaxshi va munosib tarzda yashash mumkin emas. Oila turmush va vijdon qonunlari asosida quriladi, o'zining ko'p asrlik mustahkam va ma'naviy tayanchlariga ega bo'ladi, oilada demokratik negizlarga asos solinadi, odamlarning talab ehtiyojlari va qadriyatlarini shakllanadi. O'zbeklarning aksariyati o'zining shaxsiy farovonligi to'g'risida emas, balki oilasining qarindosh-urug'lari va yaqin odamlarining, qo'shnilarining omon-essonligi to'g'risida g'amxo'rlik qilishni birinchi o'ringa qo'yadi.

Bu esa eng oliy darajadagi ma'naviy qadriyat, inson qalbining gavharidir".

Inson kamolotining ko'rinishlaridan biri-obro'-e'tiborga ega bo'lishdir.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Obro' bir kun yoki bir yil mobaynida hosil bo'ladigan jarayon emas. Obro'ni inson hayot mazmunidagi faoliyati jarayonida asta-sekin shakllanib boradi. Ota-onaning oiladagi obro'si tarbiya vositasi sifatida xizmat qiladi. Obro' oilaviy munosabatlar jarayonida shakllanadi.

Ma'naviy axloqiy xislatlarni, zamon ruhiga mos tushadigan fazilatlarni shakllantirishga qaratiladi. Mazkur toifadagi oila a'zolari davrasidagi suhbatlar, munozaralar, bahslar mulohazalar o'zaro tenglik, hurmat ruhiga bo'ysundiriladi. Oilaviy munosabatlarning ushbu ko'rinishda turli yoshdagi, jinsdagi bolalarga maqsadga muvofiq tarbiyaviy ta'sir o'tkazish imkoniyati mavjuddir.

Oilada munosabatning yana bir turi "avtoritar"-yoki "obro'talab" munosabat deb atalib, bunda ota-onaning obro'si shaxslararo muloqotda hal qiluvchi, yetakchi rol o'ynaydi. Shaxslararo teng huquqlilik, erkin xatti-harakat qilish, tashabbuskorlik bunda o'z ahamiyatini yo'qota boshlaydi. Oila a'zolarining yurish-turishi xatti-harakati ko'pincha kattalar tomonidan cheklab qo'yiladi.

Ota-ona tomonidan tarbiyaviy ta'sir o'tkazishning asosiy usuli bu jazolash hisoblanadi, biroq, onda-sonda rag'batlantirish usulidan foydalanilganda ham ma'naviy rag'batlantirish imkoniyatiga ega bo'lmaydi, munosabatdagi bunday nohushlik ota-ona ko'zlagan tarbiyaviy maqsadni amalga oshirmaydi va past samara beradi. Buning oqibati natijasida oila a'zolari o'rtasida, mehr-oqibat hissi pasayadi. Ushbu paydo bo'lgan salbiy nuqtayi nazar ota-onaga nisbatan qo'llaniladi.

Farzandlarda ota-onaga yaqinlik mehr-muhabbat hissi biroz bo'lsada kamayadi, keyinchalik bu tuyg'u uzoqlashishi-"begonalashish" tomoniga o'zgaradi.

Oilada farzand dunyoga kelgandan boshlab oilaning jamiyat oldida javobgarligi kundan kunga ortib boradi. Chunki o'sib kelayotgan avlodning taqdiri ana shu muammoning hal qilinishi bilan uzviy ravishda chambarchas bog'langandir.

Abdurauf Fitrat 1916-yilda "Oila" nomli falsafiy asarini yozgan bo'lib, unda oilaviy hayotni islohotidan bahs yuritilgan va adib najot yo'llarini axtarib xalqlarning umuminsoniy qardoshlik g'oyasini targ'ib etgan.

Fitrat oilani ijtimoiy vazifalari deb, "Avlod tarbiyasi" "Fikriy tarbiya" "Axloqiy tarbiya" kabi qismlarga bo'ladi.

Insonning ma'naviy va aqliy xislatlarini, asosan, uning olgan tarbiyasi, yashagan muhiti belgilaydi, deb hisoblagan. Agar, yaxshi tarbiya insonning eng qimmatli boyligi bo'lsa, noto'g'ri tarbiya uning uchun chinakamiga baxtsizlikka, hatto, halokatga aylanishini uqtirgan. Shuning uchun maktab tarbiyasi bilan bir qatorda oila tarbiyasiga ham katta ahamiyat bergan.

Oila va jamoatchilik hamkorligi yosh avlodni muvaffaqiyatli tarbiyalashning asosiy shartlaridan biridir, ota-ona e'tiboriga oladigan alohida ahamiyat berishi kerak bo'ladigan narsa bolani yoshligidan boshlab biror-bir ishga o'rgatish, unga o'ziga xos yumush berib, ishga odatlantirishdir. Vaholanki, bola ham ish o'rganadi ham jamiyatda, oilada o'z o'rnini topishga harakat qiladi. Bolada mehnatga munosabat, ota-onasiga munosabati, oila a'zolariga nisbatan fikri, dunyoqarashi o'zgaradi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

Oilada ma'naviy va jismoniy barkamol avlodni tarbiyalash, yoshlarni, oilaviy hayot qurishga tayyorlash, ularni zamonaviy kasb-hunar sirlari bilan qurolantirish bilan bir qatorda, xalqimizning asrlar davomida shakllantirish oilaning iqtisodiy va ijtimoiy manfaatlarini himoya qilishda muhim omil hisoblanadi.

Jamiyatning asosiy tayanchi hisoblanmish oila barqarorligi, farovonligi, tinch-totuvligi va mustahkamligini ta'minlash bilan bog'liq masalalarni hal etishda jamiyatning ushbu masalaga daxldor barcha institutlarning hamkorligini ta'minlash oila manfaatlarini ta'minlashda ijobiy samaralar garovidir.

Oila – mahalla- bog'cha- maktab- oliy va o'rta maxsus ta'lim –jamoatchilik tizimida amalga oshiriladigan barcha talimiy-tarbiyaviy ma'rifiy-madaniy targ'ibot va tashviqot ishlari sistemalik, mustahkam, hamkorlik, uzviylik, izchillik, ketma-ketlik tamoyillari asosida tashkil etilgan taqdirdagina jamiyat rivojida oila o'zining ijtimoiy vazifalarini to'la ado etish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Mustaqil respublikamiz iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy va ma'naviy yuksalishning muhim omillaridan biri oila, mahalla, maktabning hamkorlikda olib boradigan tarbiyaviy jarayonni amalga qaratilgan faoliyati hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasining Ta'lim to'g'risidagi Qonunida oilaning jamiyat, davlat oldidagi ma'suliyatini anglab yetadigan komil insonni tarbiyalashdagi rolga alohida e'tibor berildi. Bu borada "Oila-mahalla- maktab" dasturining yaratilishi muhimdir.

Mamlakatimizda adolatli, huquqiy, demokratik jamiyat qurish jarayoni shahdam qadamlar bilan borayotgan bir sharoitda qonun ustuvorligini ta'minlash zamirida oila a'zolarining huquqiy madaniyatini shakllantirish oila manfaatlarini ta'minlash borasida amalga oshirilayotgan ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylanib qoldi.

O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis tomonidan qabul qilinayotgan Qonunlar, Prezident Farmonlari, Vazirlar Mahkamasining Qarorlari, oila-nikoh munosabatlari, xotin-qizlar va bolalar huquqlari bo'yicha xalqaro konvensiyalar va deklaratsiyalar shuningdek boshqa huquqiy hujjatlarning mohiyatini chuqur anglash hamda o'z faoliyatlari jarayonida amal qilishga erishish jamiyatning huquqiy savodxonligini oshirishning garovidir. Buning uchun oilaning turli qatlamli a'zolari huquqiy ongi va dunyoqarashi darajasini o'stirish mexanizmini yaratish va amaliyotga keng tatbiq etish zarur.

Har bir jamiyat doimo muayyan manfaatlar hamda maqsadlar asosida rivojlanib boradi. Mana shu ezgu niyatlarni amalga oshirishda kelajagimiz egalari bo'lgan yoshlarni Vatanga sadoqat, mehr-muhabbatli, halol, insof va diyonatli fazilatlariga ega shaxs sifatida tarbiyalash darkor.

Oila dinamikasi va jamiyat taraqqiyoti o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqlik yaxshi ishlab chiqilgan oila siyosati zarurligini ta'kidlaydi. Empirik dalillar shuni ko'rsatadiki, mustahkam oilani qo'llab- quvvatlash dasturlari ota-onalarning xatti-harakatlarini yaxshilashga va bolalarga nisbatan yomon munosabatda bo'lishni kamaytirishga olib kelishi mumkin, bu esa bolaning salomatligi va rivojlanishiga ijobiy ta'sir qiladi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi
2. O'zbekiston Respublikasi konstitutsiyasi. T, O'zbekisto .1992.
3. Munavvarov A .K. Oila pedagogikasi T, O'qituvchi 1994.
4. I.A. Karimov O'zbekiston XXI asrga intilmoqda. T., Uz, 1999
5. Abdusalomova Maftunaxon G'ofurjon qizi Guliston davlat pedagogika institute magistranti mabdusalomova58@gmail.com

